

Rotgans *Branta bernicla* en Bergeend *Tadorna tadorna* als prooien van Slechtvalk *Falco peregrinus**

Dick Dekker

In december 2008 en februari 2009 spendeerde ik in totaal een week of acht op de Friese waddenkust met de speciale bedoeling Slechtvalken te zien jagen. Elke dag in het veld van zonsop- tot zonsondergang zat ik meest in een geparkeerde auto op een punt dat een goed uitzicht bood op het wad of de buitendijkse kwelder. In 2008 concentreerde ik mijn waarnemingen in het Noorderleegte en het jaar daarna in de Paesemerlanden. Beide gebieden worden beheerd door It Fryske Gea, de provinciale natuurbeschermingsvereniging die mijn tijdelijk verblijf in Nederland financieel mogelijk gemaakt had in samenwerking met Simon Fraser University, Vancouver, Canada (Dekker & Ferwerda 2008).

Mijn onderzoek was voornamelijk gericht op het verkrijgen van inzicht in het anti-predatie gedrag van wadvogels, zoals de overwinterende Bonte Strandlopers. Het feit dat de valken ook op eenden en spreuwen joegen was geen verrassing, maar ik stond wel verbaasd toen bleek dat ze het ook op Rotganzen en Bergeenden hadden gemunt. Beide soorten zijn 's winters algemeen bij de Paesemerlanden en foerageren bij afgaand getij in losse groepjes op de slikken dichtbij de dijk. In februari 2009 zag ik ongeveer zes maal dat een volwassen wijfjesvalk haar rustplaats op een paaltje verliet om Rotganzen op te jagen. Het is maar de vraag of haar agressieve gedrag een serieuze aanval betekende, want deze ganzensoort heeft een gewicht van 800 tot 1500 gram, hetgeen mij te zwaar leek om door een Slechtvalk gedood te kunnen worden. Een woord is al aan de grote kant. Onder de meer dan 80 eenden die ik Canadese Slechtvalken heb zien pakken, zaten bijvoorbeeld wel een paar wijfjes van de Wilde Eend maar geen enkele woerd (Dekker 2009). Zelfs tegen een Giervalk kan een woerd die op de grond zit zich krachtig verdedigen met opengesperde snavel en defensieve uitvallen (Dekker & Court 2003). Ik was dus ten zeerste verbaasd toen ik bij de Paesemerlanden zag dat de plaatselijke Slechtvalk een vluchtende Rotgans een klap gaf met als resultaat dat die een wolk veren verloor.

Ook Bergeenden werden herhaaldelijk opgejaagd. Plukresten van Bergeenden had ik in beide gebieden gevonden, maar de dader liet geen naambordje achter. Het zou een Havik geweest kunnen zijn, een bosvogel die tegenwoordig ook langs de Waddenkust opereert. Op 13 februari zag ik dezelfde Slechtvalk in felle achtervolging van een Bergeend die terugviel op het wad en met gespreide vleugels bleef liggen. De valk beschreef drie of vier rondjes over de gevallen prooi en maakte telkens een schijnaanval, totdat ze er plotseling op neer klapte. Maar voordat ik de telescoop kon richten, had zij de eend al losgelaten. Moest ik dat voorval als een bonafide jacht beschouwen?

* Dit is een gewijzigde versie van een stuk dat ook in Twirre is verschenen.

Op 22 maart 2009, tijdens een radio praatje met *Vara's Vroege Vogels*, stelde ik deze vraag aan de luistenaars: *Heeft iemand ooit gezien dat een Slechtvalk een Bergeend of een Rotgans greep en doodde?* Er kwamen per e-mail twee reacties binnen, beide van Ameland.

Simon IJnsen schreef: "Twee jaar geleden zag ik achter in een weiland een grote groep kraaien steeds naar beneden duiken... Ik ben het weiland ingegaan en toen ik dichterbij kwam, zag ik dat het een Slechtvalk was die een Rotgans zat te plukken..."

Bioloog Jan Jaap Hooft rapporteerde dat hij op 17 december 2008 samen met zijn vrouw Lena Lebedeva op Ameland vertoefde om naar (door haar in Rusland) geringde Scholeksters te zoeken. "Bij aankomst op een hoogwatervluchtplaats, aan de zuidkant van de kwelder, vloog een grote groep Scholeksters, Wulpen, Rotganzen en andere daar aanwezige vogels op, duidelijk het effect van een jagende Slechtvalk. Toen we de dijk overkwamen met de auto, zagen we een jonge Slechtvalk zitten aan de teen van de dijk met een donkere prooi. Hij sleepte met moeite de prooi wat hoger op de dijk en begon die toen te plukken. Na ongeveer 15 minuten werd hij verstoord door een trekker die over de dijk kwam aanrijden. De prooi bleek een Rotgans te zijn. We hebben er ook foto's van."

In een persoonlijke briefwisseling met mij schreef het echtpaar dat de gans nog bewoog toen de valk hem de dijk op sleepte, een lang spoor van veren achterlatend dat op een van de foto's goed te zien is. Het verenspoor liep door tot in het water, hetgeen mij doet vermoeden dat de gans vlakbij de dijk in ondiep water gegrepen werd. De valk zelf was duidelijk nogal nat (Foto 1).

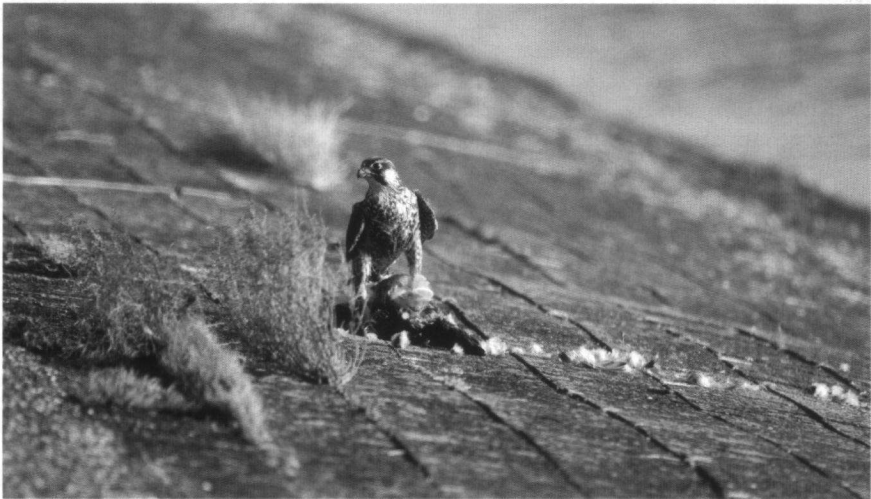

Foto 1. Eerstejaars Slechtvalk met pas gevangen Rotgans op Ameland, 17 december 2008 (Lena Lebedeva-Hooft). *First-year Peregrine Falcon on a Brent Goose, just captured, Ameland, 17 December 2008.*

Een derde waarneming van een Slechtvalk die een Rotgans aan het plukken was vond op 20 november 2005 plaats in Noord-Friesland Buitendijks en werd mij verteld door terreinopzichter Albert Ferwerda. Nadat de valk met een volle krop wegvloog, inspecteerde Albert de nog warme prooiresten. Ook in dit geval betrof het een eerstejaars valk. Zoals bekend slaan jonge roofvogels in hun drieste onervarendheid soms vogels die groter zijn dan zichzelf, vooral traagvliegende soorten die makkelijk te grijpen zijn.

Er kwamen geen reacties binnen via *Vroege Vogels* betreffende predatie op Bergeenden, maar afgaande op de beschikbare literatuur kreeg ik contact met Barry Teunissen, gewezen opzichter van het Zuidhollandse natuurmonument De Ackerdijkse Plassen. In een artikel in de *Slechtvalk Nieuwsbrief* (Teunissen 1997) rapporteerde hij dat de plaatselijk overwinterende Slechtvalk twee Bergeenden had gedood. Bij navraag schreef hij het volgende: “Vanuit de boerderij waar ik woonde kon ik zien... dat het mannetje (Bergeend) geslagen werd en dat een deel van het borstvlies opgegeten werd. Een week later zag ik de Slechtvalk opvliegen van het vrouwtje (Bergeend), zonder dat er aan gegeten was. De nek van de nog warme vogel was gebroken en aan de onder/achterzijde van de vogel waren sporen van de klauwen van de Slechtvalk te zien. (Dit deed ze wel vaker: achter de prooi aan en dan van achteren/onderen de prooi vastpakken/slaan.) Het was een erg grote valk (alle gevonden hand-, arm-, en staartpennen waren groter dan andere in Nederland gevonden vogels: gegevens Peter van Geneijgen).” In dat artikel, en in verdere briefwisseling, schreef Barry Teunissen dat die bepaalde Slechtvalk ook een Grote Zilverreiger en een Aalscholver had gedood, maar niet had gegeten. Deze laatste prooi soort weegt ongeveer het dubbele van een Rotgans.

In een ander verhaal, ook gepubliceerd in de *Slechtvalk Nieuwsbrief*, schreef redacteur Peter van Geneijgen (2002) het volgende: “In het voorjaar van 2001, bij Buggenum, zat Steven Jansen op de talud van de spoorlijn te kijken naar de ondergelopen uiterwaarden van de Maas. Er ontstaat plotseling onrust onder de vogels en als hij omhoog kijkt ziet hij nog net hoe een volwassen Slechtvalk een klap uitdeelt aan een voorbijvliegende Aalscholver. Deze valt als dood naar beneden en plonst in de overstromde weilanden... De valk draait zich om en sleept de Aalscholver vliegend achter zich aan naar de oever en begint de prooi te plukken.”

En dan dook er nog een ooggetuigenverslag op in de annalen van Ardea (de Boer 1945), wat het verdient, gezien de grafische beschrijving, om in zijn geheel over te nemen: “Op 10 Maart 1944 bevond ik mij op de heide tussen den Stakenberg en Nunspeet, toen er een groepje van 7 Rietganzen in noordoostelijke richting overtrok. De vogels waren kennelijk verontrust en vlogen dicht aaneengesloten. Bij nader toezien ontdekte ik een roofvogel er direct achter, die herhaaldelijk op de ganzen stootte. Eindelijk gelukte het den roofvogel een der ganzen van de troep los te krijgen. Direct stootte hij opnieuw, doch nu hield hij vast, zoo zelfs, dat de gans een klagelijk geluid liet hooren. Ook zag ik, al was de vechtende kluwen vrij hoog, dat de gans het

moest opgeven. De roofvogel had zich blijkbaar in den nek van de gans vastgehecht, de gans was zichzelf althans niet meer meester en viel als een steen naar beneden. Opmerkelijk was, dat de roofvogel zijn prooi tijdens de val (tot op enkele meters van de grond!) bleef vasthouden. Toen liet hij pas los, waarschijnlijk om den smak op den grond niet mee te maken. Even vloog hij rond, maar daarna streek hij op zijn slachtoffer neer. Dit schouwspel zag ik op ongeveer 300 m afstand. Begrijpelijkerwijs ben ik direct naar de plaats, waar de ongelijke strijd zich verder zou gaan afspelen, toegegaan. Toen ik voorzichtig van achter een heuveltje de plek naderde, zag ik tenslotte op ca 20 m afstand, hoe de roofvogel (een Slechtvalk) hals en nek van de gans letterlijk uiteenscheurde, zoodat deze laatste al bijna dood was. Toen ik mij oprichtte om nog iets naderbij te komen, kreeg de valk mij in de gaten en liet hij zijn prooi in den steek, doch bleef in de nabijheid rondvliegen. Ik heb de gans, een exemplaar van *Anser fabalis* (Lath.), uit haar lijden verlost en als een welkome buit mee naar huis genomen. Vanaf een hoogte in de heide zag ik nog hoe de Slechtvalk even later post nam op een eenigszins verwijderd staande brandtoren. Op ongeveer 500 m van de plek waar ik de gans opraapte, vond ik nog een veerenkrans van een Rietgans. Daar hierthans vrij veel ganzen doortrekken, maak ik mij sterk, dat deze Slechtvalk hieraan ook debet was. Ik kan U wel zeggen, dat ik een oogenblik erg beduusd stond te kijken, toen die beide vogels naar beneden kwamen. Nog nimmer had ik gezien, dat een zoo groote vogel als een Rietgans zoo gauw het onderspit moest delven. Wel had ik eenige jaren terug waargenomen, dat op de heide tusschen Gortel en Tongeren een gans door een Slechtvalk achtervolgd werd, maar toen heb ik niet geconstateerd, dat de valk zijn prooi bemachtigde. Nunspeet, 12 Maart "44."

Mochten er lezers zijn die ook gezien hebben dat een Slechtvalk een Rotgans of Bergeend (of andere grote prooien) pakte en wist te doden, dan hoor ik dat graag. De grootste van de 490 vogels die ik in een halve eeuw waarnemen door Slechtvalken heb zien slaan was, zoals boven vermeld, een vrouwtjes Wilde Eend. Wel zag ik soms dat valken een (schijn)aanval pleegden op vluchtende ganzen, die dan op de grond vielen of in het water plonsden. Het leek dan alsof de gans geraakt was, maar dat heb ik nooit kunnen vaststellen en de valk vloog meteen weer door. Ook hier betrof het meestal onvolwassen Slechtvalken.

Summary

Dekker D. 2010. Brent Goose *Branta bernicla* and Shelduck *Tadorna tadorna* as prey of Peregrine Falcon *Falco peregrinus*. De Takkeling 18: 85-89.

In February 2009, on the coast of the Frisian Wadden Sea, an adult female Peregrine Falcon was repeatedly observed chasing Brent Geese, once even hitting a goose sufficiently hard to produce a cloud of feathers. This falcon also flushed and pursued Shelducks. Plucked remains of depredated Shelducks were found in the area but could not be attributed conclusively to Peregrine Falcons.

Three observations of Peregrine Falcons feeding on Brent Geese suggested that Peregrines may actively hunt and kill Brent Geese. The first record, reported by Simon

IJnsen from the Wadden Sea isle of Ameland, involved a Peregrine plucking a Brent Goose, while being pestered by Carrion Crows *Corvus corone*. The second record, reported on 17 December 2008 by Jan Jaap Hooft, also from Ameland, included a photograph taken by Jelena Lebedeva (Photo 1) of a first-year Peregrine plucking a freshly killed Brent Goose; a trail of feathers indicated that the bird had been captured in shallow water in the high tide zone. The third incident, observed on 20 November 2005 by Albert Ferwerda in northern Frisia, also involved a first-year Peregrine feeding on a Brent; upon inspection the carcass was still warm. Other large prey killed by Peregrines at inland sites in The Netherlands included two Shelducks, a Great Egret *Egretta alba* and two Cormorants *Phalacrocorax carbo*.

Literatuur

- Boer H. de 1945. Slechtvalk slaat Rietgans. *Ardea* 33: 258-259.
- Dekker D. & Court G. 2003. Gyrfalcon predation on Mallards and the interaction of Bald Eagles wintering in central Alberta. *J. Raptor Res.* 37:161-163.
- Dekker D. & Ferwerda A. 2008. Slechtvalken in Noard-Fryslân Butendyks. *Twirre* 19: 2-10.
- Dekker D. 2008. Een halve eeuw op zoek naar de Slechtvalk. *De Takkeling* 16:149-154.
- Dekker D. 2009. Hunting tactics of Peregrines and other falcons. PhD thesis, Wageningen University, Wageningen/Hancock House Publishers, Surrey, BC, Canada.
- Klaassen R. 1996. Slechtvalken in de uiterwaarden. *Slechtvalk Nieuwsbrief* 2(1): 4-5.
- Teunissen B. 1997. Slechtvalken in de Akerdijkse Plassen. *Slechtvalk Nieuwsbrief* 3(1): 4-5.
- van Geneijgen P. 2002. Broedseizoen 2002 van Slechtvalken in Nederland. *Slechtvalk Nieuwsbrief* 8(1): 2-6.

Adres: 3819-112 A Street NW, Edmonton, Alberta, Canada T6J 1K4, ddekker1@telus.net